

המדע הוא נסיון לתחום את התורה
ובוהו של החוויה האנושית שלנו בתוך
מערכת מחשבתית אחידה והגיונית.

אלברט איינשטיין

מרכז וולקני - על שם מי?

ליקט ד"ר מנשה הורוביץ

מרכז וולקני נקרא על שמו של יצחק אלעזרי-וולקני, הוגה דעות, חוקר ואיש מעשה, אשר היה במרכז הפעילות בהתיישבות היהודית בארץ-ישראל מתחילת המאה עד קום המדינה. הוא יסד וניהל את תחנת הנסיון החקלאית - שהתפתחה כמרוצת השנים למינהל המחקר החקלאי.

הביוגרפיה המרתקת והביבליוגרפיה הענפה של האיש (וולקני - בהמשך) תועדו בהרחבה, וברצוני להזכיר כאן פרטים אחדים, שהרשימו אותי במיוחד.

הרקע והמשפחה - שלושת בניו של הרב אליעזר יהושע וילקנסקי, מהעיר א"י שישוק באזור וילנא, עלו ארצה בתחילת המאה: יצחק אביגדון (נולד ב-1880), מאיר (נולד ב-1882) ומרדכי (נולד ב-1891). שלושתם (ששינו את שמם בארץ לאלעזרי ו/או וולקני), היו מעורבים בפיתוח החקלאות, בחיי התרבות ובפוליטיקה של א"י.

מאיר עלה ארצה ב-1904, עבד תחילה כעובד חקלאי ונהיה בהמשך מזכיר החברה להכשרת היישוב. ב-1942 חזר לכפר ותקין, שם נפטר ב-1949. בין היתר פרסם ספורים על החיים בארץ בתקופת העלייה השנייה.
מרדכי למד אגרונומיה בצרפת ועלה ארצה ב-1906. עסק במחקר ופיתוח בגידולי שדה בחוות הנסיונות בכך-שמן ובגבת וניהל את המחלקה לפלחה בתחנת הנסיונות ברחובות, עד מותו בטרם עת ב-1935.
יצחק אחרי לימודים יהודיים מסורתיים בעיר מולדתו, נסע למערב, והתמחה בחקלאות ובכלכלה בשווייץ ובגרמניה. עוד בחו"ל הוא היה מעורב בפעילות ציונית וב-1908 עלה ארצה. וולקני עבד תחילה כמורה לחקלאות בכך-שמן, אח"כ ניהל את חוות הזיתים של הקק"ל ויסד את המשק המעורב בחוות הנסיונות במקום. בהמשך, כאגרונום של משרד א"י של ההסתדרות הציוני, ריכז את מערך הנסיונות החקלאיים בארץ, שכלל בשנות ה-1910 שדות הדגמה בכך-שמן, מרחביה, גבת, דגניה וכנרת.

למרות היקפו המצומצם של היישוב היהודי בשנים אלה, התנהלו ויכוחים ערים על המבנה הרצוי של המשק החקלאי, מבחינה מקצועית ואידיאולוגית. וולקני דגל בהפעלת משק מעורב, מבוסס על מחזור גידולים מאוזן וגידול בעלי חיים, הוא החשיב מאוד את התפקיד של זיבול אורגני בהעלאת רמת היבולים.
ככלכלן וחניך האסכולה החקלאית של מרכז אירופה, מתח וולקני ביקורת על המבנה של משקי הפלאחים הערביים ושל משקי המטעים והפלחה היהודיים, והמליץ לאמץ גידולים ושיטות אירופאיות.
וולקני התרשם מדוגמת משקי הטמפלרים והיו לו קשרים מקצועיים הדוקים עם האגרונום פ. קלר שפעל בוילהלמה, בשנת 1919 אף תכננו להקים בית ספר חקלאי וחוות נסיונות משותפים.

בתחום הכלכלי והחברתי היו דעותיו חריגות בנוף האידיאולוגי דאז, וולקני חשב משק קטן ואינטנסיבי צריך להבטיח קיום מכוון למשפחת האיכרים. הוא העריך את העזרה ההדדית עליה היה מבוסס המושב, אבל התנגד לאחוזות ולדפוסים המשק הקיבוצי. אגב, מושב בית-אלעזרי שנוסד ב-1948 בסביבת רחובות, נקרא על שמו.

הזקנים מאמינים לכל.
המבוגרים חושדים בכל.
הצעירים יודעים הכל.

אוסקר ויילד

גם אם נראה את עצמנו כפי שאחרים רואים אותנו, לא נוכל להפיק מכך
כל תועלת. לא נאמין לזה.

ג'יקוב מ. בראוד

○

כשאירגן את חוות הנסיונות שם וולקני את הדגש על עריכת שדות הדגמה, הדרכה
והכשרת פועלים, וזאת בניגוד לגישה של א. אהרונסון, ולדגם של האגרונום-המורה
שהיה מצוי במושבות הכרן. ברשומים על פועליו, צויין בהערכה שידע להשליט
"יחסי עבודה נינוחים".

וולקני פעל רבות בע"פ ובכתב כדי לשכנע את המוסדות הציוניים בצורך להקים
תחנת נסיונות ברמה גבוהה, וב-1921 נפתח רשמית המכון לחקלאות ולמדעי הטבע.
אז לא היו עדיין מוסדות מו"פ מטעם ממשלת המנדט הבריטי, והמחקר במכון כוון
לצרכי ההתיישבות היהודית, וכל המימון בא ממקורות יהודיים. התכנית המקורית
דיברה על מוסד לפי הדוגמא של הקולג' בארה"ב, עם שלוש זרועות: מחקר, הדרכה
והוראה.

בשנים הראשונות היה פרופ' א. וורבורג מנהל המכון, יצחק אלעזרי-וולקני היה
מנהל תחנת הנסיון, וש. צמח היה מנהל המחלקה להדרכה (שצורפה למערכת ב-1924).
בעיות כספיות עיכבו הקמת התחנה המתוכננת ברחובות עד 1926, ובינתיים שכנו
בתל-אביב ברחוב אחד העם.

תחנת הנסיון עברה תהפוכות רבות, ונציין כאן רק את ההיבט הפורמלי - שינוי
השם הרשמי של המוסד:
- תחנת הנסיון החקלאית והמחלקה להתיישבות חקלאית (מ-1926 ל-1929)
- תחנת הנסיון החקלאית (מ-1930 עד 1937)
- התחנה לחקר החקלאות (מ-1937 עד שנות ה-50)
גם (שמות) הבעלים התחלפו: הנהלת הציונית בא"י עד 1930, הסוכנות היהודית לא"י
עד 1951, ובהמשך, מדינת ישראל/משרד החקלאות.

עוד בשנות ה-30 הציג וולקני תכנית ללימודי חקלאות ברמה אוניברסיטאית,
וב-1942 זכה לפתוח את המכון ללימודי חקלאות ע"י האוני' העברית, שנה אח"כ
התחילו הלימודים ברחובות.

מבחינה מקצועית, עסק וולקני בכלכלה חקלאית, הוא היה ראש המחלקה ופרופסור
לכלכלת המשק.
הוא ניהל את התחנה לחקר החקלאות עד 1951, ונפטר ב-1955.

עם קום המדינה, נעשו מאמצים מרובים לאחד את מוסדות המחקר החקלאי בארץ.
אחרי תקופה קצרה בה פעל "המכון הלאומי והאוניברסיטאי לחקלאות" הוכרז ב-1960
על "מכון וולקני לחקר החקלאות".
אירגון מחדש של המערכת הביא להקמת מינהל המחקר החקלאי, כאשר שמו של יצחק
אלעזרי-וולקני נזכר בשם הקמפוס שבבית דגן, כ"מרכז וולקני".

הדור השני של המפשחה המשיך לעסוק במחקר החקלאי:

- בתו של יצחק, ד"ר צפריה וולקני ז"ל, היתה חוקרת בכירה במחלקה לפיטופתולוגיה
במכון להגנת הצומח.
- בנו של מאיר, פרופ' רענן וולקני ילח"א, היה חוקר בכיר במכון לחקר בעלי-
חיים.

יובל המחקר החקלאי בארץ מהווה הזדמנות נאותה להזכיר כאן את מייסדיו.

ל
אשתי ולי היתה מריבה מעניינת אתמול בלילה;

היא אמרה שעברו חמישה ימים מאז המריבה האחרונה שלנו.
ואני אמרתי שעברו רק ארבעה.

-רובט אורב-